

FRI-110-1-CLEMPP(S)-03

---

## FORMAL-BUSINESS STYLE. EXTRACTION, PROCESSING AND USE OF INFORMATION FROM OFFICIAL BUSINESS TEXTS<sup>93</sup>

---

**Senior Teacher Mirena Zaneva, teacher master**

Vasil Levski High School – Dulovo sity

Phone: +359 889731863

E-mail: mzanewa81@gmail.com

**Abstract:** *In today's dynamic digital world, modern technologies are extremely active at school. That is why the search for an effective formula for attractive, high-quality and effective teaching of Bulgarian language continues to grow. In view of this, the article presents the method for developing learning skills by offering information and a practical algorithm that facilitates the stylistic analysis of a text in a formal-business style. It provides an opportunity for the development of language competencies related to the curriculum, with an emphasis on preparing for an exam at the end of the 10th grade. It is tailored to the capabilities of the students, and the context and activities are related to opportunities for interdisciplinary connections, but also to applicability in real life.*

*The goals that are realized in the application of the model in the classes of Bulgarian language and literature at the level of the curriculum develop and increase the main key competencies of the students.*

*The shared practice indicates the goals of work, gives guidelines for the teacher's actions in the preparation of relevant lessons with applicability in the junior high and high school stages of education;*

*The emphasis is on students to work with paper bodies and create written texts without giving predominance to technology in order to improve their functional literacy;*

*Learning is the result of intense experience and empathy, in which personal experiences, emotions, feelings and experiences are shared.*

*I hope that it will be useful to my colleagues and will facilitate their work in preparing students and conducting practical lessons in the Bulgarian language.*

**Keywords:** *formal-business style, methods, visualization, teaching of native language.*

### ВЪВЕДЕНИЕ

#### Резюме на същността на практиката

Предлага информация и практически алгоритъм, който улеснява стилистичния анализ на текст в официално-делови стил.

Предоставя възможност за развитие на ключови компетентности, свързани с учебната програма, с акцент към подготовка за НВО БЕЛ 10. клас.

Съобразена е с възможностите на учениците, а контекстът и дейностите са свързани и с възможности за реализиране на междупредметни връзки, но и с приложимост в реалния живот.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

#### Описание на практиката

За да разпознава, търси, извлича, обработва, съпоставя и използва информация от текстове на официално-деловия стил при изпълнение на определена комуникативна задача чрез съпоставяне на ТРИ текста и придобиване на умения за учене чрез онагледяване на стандартизирането в изграждането на текстовете и в подбора на езиковите средства за практическата работа:

На екран са представени практически задачи, чиито отговори учениците записват в тетрадката си.

Учениците са разделени на **ТРИ групи**, като пред всеки има:

---

<sup>93</sup> Докладът е представен пред секция „Съвременно чуждоезиково обучение, методика, педагогика и психология“ на 63-тата научна конференция на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и Съюза на учените-Русе на 18 октомври 2024 година с оригинално заглавие на български език: „Официално-деловият стил. Извличане, обработка и използване на информация от официални текстове“.

- Извадка от Конституцията на Р България. ЗАКОН ЗА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК. Глава Първа. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ;
- Листовка от лекарства;
- Инструкция за безопасна работа в кабинет по химия, физика и биология.

Както и брошура с най-важното за особеностите на официално-деловия стил.

**Характеристика на класа:** В 9. «Б» клас за учебната 2023/2024 г. се обучават 27 ученици. Момичета - 67%, момчета – 33%. 100% от учениците са билингви. Съотнесено към випуска съотношението е - 13 ученици с майчин български език – едва 12%.

**Езиковото ниво** на децата билингви в класа не е еднакво, то зависи от семейната среда и личната мотивация за неговото овладяване. Забелязва се тенденция при 3% от учениците съзнателно да не говорят на български език. Няма ученици със СОП. В класа няма ученици, които да отсъстват неоснователно. Една ученичка е нова в класа.

Успехът от предходната учебна 2022/2023 година е показателен за мотивацията на учениците към образователния процес: 11% са с пълен отличен успех, 30% са с отличен успех от 5.50 до 5.99, а 19% са с добър успех. С всички тях, а и с останалите 40%, се работи усърдно в насока преодоляване на дефицити и развиване на умения – езикови, четивни, комуникативни и социокултурни.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

### Какво постигнахме заедно...

Учениците са: въведени в мислене чрез извадка от Конституцията на Р България. ЗАКОН ЗА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК. Глава Първа. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ; мотивирани за учебен час чрез актуализиране на знания, придобити в 6. клас – обява и делова покана; работят по алгоритъм от задачи, който насочва учениците към последователно и внимателно проследяване на особеностите на официално-деловия стил в системата на функционалните стилове с акцент към съдържателните, функционалните, жанровите и езиковите му особености; търсят, извличат, обработват, съпоставят и използват информация от различни текстове на официално-деловия стил при изпълнение на определена комуникативна задача; актуализират знания от предходни години: за видове сложни изречения, пунктуация на обособени и еднородни части; аргументират писмено свое мнение в текст; редактират официално-делови текст, като отстраняват правописните, пунктуационните и граматичните грешки.

### Какви са предимствата на тази практика?

#### Междупредметни връзки:

- ✓ с ИТ – развиване на дигиталните компетентности чрез използване на електронно базирани информационни източници - речници, енциклопедии, бази данни) за изпълнение на конкретна комуникативна задача;
- ✓ Използване на мултимедия за представяне на продукти за изпълнение на конкретна комуникативна задача;
- ✓ с английски език - Кой глагол от изречението показва необходимост или задължителност? Защо?

Практическата работа способства развиването на уменията за учене и тяхната приложимост в реалния живот. Тъй като различните текстове са свързани освен с процеса на обучение, възпитание и социализация, така и с личния живот на учениците, техните интереси, умения, предмет на общуване стават теми от реалния живот, взаимоотношенията между учениците, моралните стандарти на поведение. Така учениците по естествен, непринуден начин говорят и споделят за себе си, за своите интереси, вълнения и тревоги.

### Ограничения и възможни затруднения

Учениците живеят в “свят” твърде динамичен за стандартното образование и без дигитализация трудно се постига ефективна комуникация, дори и желание за учене; липса на

интерес към занятието; учениците да не се чувстват отговорни за постиженията и резултатите от обучението си.

Липса на подкрепа/ окуражаване – ето защо учителят трябва да насърчава учениците си и да ги поставя в активната роля на изпълнители и изследователи, търсещи информация, а не получаващи знания в готов и завършен вид.

Какъв е изводът..?

Споделената практика посочва цели на работа, дава насоки за действия на учителя при подготовка на съответни уроци с приложимост в прогимназиален и гимназиален етап на образование;

Акцентът е учениците да работят и с книжни тела и да създават писмени текстове, без да се дава превес на технологиите, за да се подобри функционалната им грамотност;

Ученето е резултат от интензивно преживяване и съпреживяване, при което се споделя личния опит, емоциите, чувствата и преживяванията.

Надявам се, че ще е полезна на колегите и ще улесни тяхната работа при подготовката на учениците и провеждането на практически уроци по български език.

Освен да развие своите собствени умения, всеки учител се стреми:

- да развие и уменията на учениците си;
- съзнателно или несъзнателно той винаги да предава определени ценности и умения на учениците, защото не е възможно да има само чисто обучение и постигане само на образователни цели.

Скритото предаване на ценности и умения в процеса на образование, възпитание и социализация се извършва чрез:

- отношение на учителя към учениците;
- подбора на учебното съдържание;
- акцент върху творческото откриване, а не върху предаването на знание;
- избор на методи и ориентации към личностното развитие на ученика;
- пример в поведението на учителя.

## REFERENCES

Lecheva, G. 2010. Synergetic methods (interactive model of permanent pedagogical practice). Silistra. RITT Publishing House. Available at: [https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page\\_20.html](https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html)  
(**Оригинално заглавие:** Лечева, Г. Синергетични методи (интерактивен модел на перманентна педагогическа практика). Силистра. Издателство RITT. Достъпен на: [https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page\\_20.html](https://lechevag.blogspot.com/p/blog-page_20.html))

<https://bg.izzi.digital> Modern interactive educational environment for learning and self-preparation. (Модерна интерактивна образователна среда за обучение и самоподготовка.) Достъпен на <https://bg.izzi.digital/DOS/32862/32902.html>

Български тълковен речник, Наука и изкуство, София, 2018 г.;

Недев, Иван. Култура На речта. РИТТ- Силистра, 2007 г.;

Щерионова, Е., Р. Койчева. 20 тематични теста по БЕЛ за 9. клас. Изд. РЕГАЛИЯ 6, 2018 г.;

Недева, А. М.Николова. Работни листове по БЕЛ за 9. клас Изд. „Просвета – София“, 2017 г.;

Тотев, П. М. Севдалинова, Св. Георгиев. Помагало по БЕЛ за 9. клас. 16 теста, есе, интерпретации. ИК „Персей“, 2017 г.;

Димитрова. Д. Прочети, разбери и пресъздай. Учебно помагало по БЕЛ за избираемите часове. ИК „Анубис“, 2017 г.;

Димитрова, Цв. За да знам повече в 9. клас български. Материали и тестове за самоподготовка. ИК ПОНС България ЕООД, 2012 г.;

Върбанова, П., В. Майсторска. Тематични тестове по български език . ИК „БГ Учебник“ЕООД, 2019 г.;

Майсторска, В.,М. Бакърджиева. Тематични тестове по литература. ИК „БГ Учебник”ЕООД, 2019 г.;

Манчева, Цв. Учебно помагало „Помагалник по БЕЛ за 8. – 12. клас“, Изд. „Домино“; Учебник по български език за 9. клас, Клетт, 2021 г.

## ПРИЛОЖЕНИЯ:

Официално-делови стил. Извличане, обработване и използване на информация от официално-делови текстове

**Работен лист за практическа работа**

**9. клас БЕЛ РП**

**ВАЖНО!!!** Официално-делови стил в системата на функционалните стилове. ОСОБЕНОСТИ:

- Ø Сведена до **минимум проява на индивидуалността на автора**, тъй като тези текстове се създават и разпространяват от името на институции и организации.
- Ø Висока степен на **стандартизиране** – в изграждането на текстовете и в подбора на езиковите средства.
- На лексикално и граматично равнище със значителна честота се срещат:**
- Ø Думи и изрази, употребени в **прякото си значение**.
- Ø **Термини и терминологични словосъчетания** от областта на правото, икономиката, политиката, военното дело и др. (*възложител, лизинг, комисионна, дипломатична нота, добросъседство, противоракетна отбрана и др.*).
- Ø **Клишета (езикови шаблони)** – думи и изрази, които се използват като готови възпроизведими единици в повтарящи се комуникативни ситуации (*на вниманието на, на основание (на), долуподписаният, приложено Ви изпращам, този закон урежда ... и т.н.*). Клишетата са необходимост – по-лесно се възприемат и осмислят текстовете.
- Ø **Графични съкращения и абривиатури** – ал. (*алинея*), р-н (*район*), т.е., ЕГН, БНБ, БДС, МОН и др.
- Ø **Отглаголни съществителни имена** (*За животинските видове от приложение №3 се забраняват: **преследване и обезпокояване**, особено през периодите на **размножаване, отглеждане** на малките, **презимуване** и миграция*).
- Ø **Глаголни форми в страдателен залог** (*Настоящото удостоверение **се издава**, за да послужи пред дирекция „Социално подпомагане“*).
- Ø **Императивни форми и подбудителни изречения**, използване на глаголи като *заповядвам, нареждам, забранявам, разрешавам и т.н.*
- Ø **Обособени части и вметнати думи и изрази.**
- Ø **Еднородни части** (особено в нормативните документи) при изброяване (*Забранява се **достъпът и движението на пътни превозни средства, спортни мотори и четириколесни моторни превозни средства до горските територии, държавна и общинска собственост***).
- Ø Стандартизирано графично оформление.

**1.Текстът е част от:.....**

**1.1.Характеризирайте ситуацията на общуване:**

- ☐ участници в общуването - .....
- ☐ условия на общуването - .....
- ☐ цел на общуването - .....
- ☐ предмет на общуването - .....

**2.Структурата и съдържанието на текста НЕ са:**

А) шаблонни Б) еднозначни В) творчески Г) информативни

**3. Посочете ДВА примера от текста за изречения с глаголни форми в страдателен залог.**

.....

4. Обяснете със свои думи многократното повторение в текста на думата лекарство/ език/ученици в различните ѝ форми.

5. Запишете ДВА примера за употреба на еднородни части в текста. Обяснете пунктуацията им.

6. Запишете ДВА примера за употреба на обособени части в текста. Обяснете пунктуацията им.

7. Запишете ДВА примера за употреба на отглаголни съществителни в текста.

8. В текста е използвано сегашно време на глаголите с цел:

А) Да се изразят действия ставащи в момента на говоренето.

Б) Да се предаде динамичност на изложението.

В) Да се постави акцент върху вършителя на действията.

Г) Да се подчертае общовалидността на информацията.

9. Запишете ДВА примера за употреба на вметнати части в текста.

10. Прочетете следното изречение.

Ако страдате от бронхиална астма, магарешка кашлица или други респираторни заболявания, съпроводени от свръхчувствителност на дихателната система, трябва да приемате това лекарство, само след като сте говорили с вашия лекар.

Определете вида на изречението по състав.

От колко прости изречения е изградено?

Какво отделят запетаите в изречението?

Кой глагол от изречението показва необходимост или задължителност? Защо?

Направете изводи за връзката между жанра на официално-деловия текст и глаголните форми.

11. Препишете изреченията, като редактирате допуснатите грешки.

1. Чл. 4. Гражданите които имат друго етническо самосъзнание са длъжни да се отнасят с уважение към българския език и култура.

2. Ако сте бремена или кърмите посветвайте се с вашият лекар или фармацевт преди употребата на това лекарство.

3. Ако имате некакви допълнителни въпроси свързани с употребата на това лекарство моля попитайте Вашия лекар или фармацевт.

4. Отровните вещества в вид на кристалчета или разтвори да се държат във специален шкаф в лабораторията и в количество, необходимо за работа само за един ден. На шкафа да се постави надпис отровни вещества.

12. Като имате предвид ТЕКСТ 1, запишете със СВОИ ДУМИ ТРИ последствия, които са възможни, ако не се спазва конституцията на Р България.

Като имате предвид ТЕКСТ 2, запишете поне ЕДНА ПРИЧИНА, за да се пристъпи към прием на дадено лекарство.

Като имате предвид ТЕКСТ 3, запишете със СВОИ ДУМИ ТРИ последствия, които са възможни, ако не се спазва инструкцията за безопасна работа в кабинет по химия, физика и биология.

.....

Официално-делови стил. Извличане, обработване и използване на информация от официално-делови текстове

Работен лист за практическа работа

9. клас БЕЛ РП

Задача: Прочетете текста и изпълнете задачите към него.

ТЕКСТ 1

ЗАКОН ЗА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Глава Първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. (1) В Република България официален език е българският език.

(2) Графичната система на българския език е кирилицата.

Чл. 2. Изучаването и ползването на българския език е право и задължение на българските граждани.

Чл. 3. Държавните органи, длъжностните лица и гражданите са длъжни да защитават българския език, както и да съдействат за неговото развитие.

Чл. 4. Гражданите, които имат друго етническо самосъзнание, са длъжни да се отнасят с уважение към българския език и култура.

Чл. 5. Българският език е гаранция за развитието на националната култура и наука, както и за националната идентичност на българския народ.

Глава втора

ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Чл. 6. Българският език е задължителен:

1. за държавните органи и длъжностните лица при издаване и публикуване на нормативни или други видове актове, документи, съобщения и кореспонденции;

(...)

8. при наименования на учреждения, населени места, площади, улици и пътни знаци, гранични пунктове, летища, училища, търговски заведения, наименования на фирми, туристически обекти, хотели и ресторанти;

9. при писмена и устна разгласа качествата на стоки.

Глава трета

Чл. 15. Гражданите са свободни да общуват помежду си на всякакви езици, без те да се използват на публични места като демонстрация против българската култура и национално самосъзнание.

Официално-делови стил. Извличане, обработване и използване на информация от официално-делови текстове

Работен лист за практическа работа

9. клас БЕЛ РП

Задача: Прочетете текста и изпълнете задачите към него.

ТЕКСТ 2

Листовка: Информация за потребителя

ГелоМиртол® форте 300 mg стомашно-устойчиви капсули, меки

Дестилат от смес от пречистени етерични масла от евкалипт, сладък портокал, мирта и лимон

GeloMyrtol® forte 300 mg gastro-resistant capsules, soft

Distillate of a mixture of rectified essential oils of eucalyptus, sweet orange, myrtle and lemon (66:32:1:1)

Прочетете внимателно цялата листовка, преди да започнете да използвате това лекарство, тъй като тя съдържа важна за Вас информация.

Винаги приемайте това лекарство точно както е описано в тази листовка или както Ви е казал Вашият лекар или фармацевт.

- Запазете тази листовка. Може да се наложи да я прочетете отново.

- Ако се нуждаете от допълнителна информация или съвет, попитайте Вашия фармацевт.

- Ако получите някакви нежелани лекарствени реакции, уведомете Вашия лекар или фармацевт. Това включва и всички възможни нежелани реакции, неописани в тази листовка. Вижте точка 4.

- Ако не се чувствате по-добре или състоянието Ви се влоши, трябва да потърсите лекарска помощ.

Какво съдържа тази листовка

1. Какво представлява ГелоМиртол® форте и за какво се използва
2. Какво трябва да знаете, преди да използвате ГелоМиртол® форте
3. Как да приемате ГелоМиртол® форте
4. Възможни нежелани реакции
5. Как да съхранявате ГелоМиртол® форте
6. Съдържание на опаковката и допълнителна информация

1. Какво представлява ГелоМиртол® форте и за какво се използва?

ГелоМиртол® форте е мека стомашно-устойчива капсула.

ГелоМиртол® форте се използва за симптоматично лечение на остри и хронични бронхити и синусити.

ГелоМиртол® форте повлиява секрецията и кашлицата при заболявания на дихателните пътища, втечнява сгъстения секрет, засилва отделянето му, улеснява отхрачването и има противовъзпалителен ефект.

2. Какво трябва да знаете, преди да използвате ГелоМиртол® форте

Не приемайте ГелоМиртол® форте

- ако имате възпалително заболяване на стомаха, червата или жлъчните пътища или ако имате тежко чернодробно заболяване,

- ако сте алергични към активното вещество или някоя от останалите съставки на това лекарство.

Не трябва да давате това лекарство на деца под 10-годишна възраст

Предупреждения и предпазни мерки

Ако симптомите Ви продължат или се влошат или, ако получите задух или висока температура, ако започнете да изкашляте храчки, които съдържат кръв или гной, трябва незабавно да се консултирате с лекар.

Ако страдате от бронхиална астма, магарешка кашлица или други респираторни заболявания, съпроводени от свръхчувствителност на дихателната система, трябва да приемате това лекарство, само след като сте говорили с Вашия лекар.

Други лекарства и ГелоМиртол® форте

Няма известни взаимодействия с други лекарства.

Информирайте Вашия лекар или фармацевт, ако приемате, наскоро сте приемали или е възможно да приемете други лекарства.

## ТЕКСТ 2

Листовка: Информация за потребителя

Бременност, кърмене и фертилитет. Въпреки че липсват съобщения за тератогенен ефект по време на бременност, особено през първото тримесечие, това лекарство може да се прилага само след консултация с лекар.

Поради липофилните свойства на това лекарство, преминаването в кърмата трябва да се счита за много вероятно.

Ако сте бременна или кърмите, смятате, че може да сте бременна или планирате бременност, посъветвайте се с Вашия лекар или фармацевт преди употребата на това лекарство.

Шофиране и работа с машини

Това лекарство няма влияние върху способността за шофиране и работа с машини.

ГелоМиртол® форте съдържа сорбитол.

Ако Вашият лекар Ви е казал, че имате непоносимост към някои захари, посъветвайте се с него, преди да вземете това лекарство.

3. Как да приемате ГелоМиртол® форте

В случай, че не е предписано друго, се прилагат следните препоръки за дозиране:

Възрастни и деца над 10 години: При остри случаи приемайте по 1 капсула 3-4 пъти дневно; при хронични заболявания се приема по 1 капсула 2 пъти на ден. Тази дозировка се препоръчва и за поддържаща терапия. При хронични бронхити за улесняване на сутрешното отхрачване и за по-добър сън се приема 1 капсула допълнително вечер, преди лягане.

Капсулите трябва да се приемат, без да се дъвчат 1/2 час преди хранене с голямо количество хладка течност.

Продължителност на лечението

Продължителността на лечението с ГелоМиртол® форте зависи от оплакванията. При хронични заболявания на дихателните пътища е възможна по-продължителна терапия.

За лечение на хронични заболявания, продължителността на терапията трябва да бъде обсъдена с лекуващия лекар.

Ако сте приели повече от необходимата доза ГелоМиртол® форте

Ако сте приели по-голямо количество ГелоМиртол® форте, следните мерки трябва да бъдат предприети от Вашия лекар: Течен парафин 3ml/kg тегло перорално, промивка на стомаха с 5 % разтвор на натриев бикарбонат, кислородна терапия.

Ако сте пропуснали да приемете ГелоМиртол® форте

Не вземайте двойна доза, за да компенсирате пропуснатата доза.

Ако имате някакви допълнителни въпроси, свързани с употребата на това лекарство, моля попитайте Вашия лекар или фармацевт.

4. Възможни нежелани реакции

Както всички лекарства, това лекарство може да предизвика нежелани реакции, въпреки че не всеки ги получава.

Нежеланите реакции са изброени по-долу в низходящ ред според честотата на възникване:

В нечести случаи (могат да засегнат до 1 на 100 човека) могат да възникнат оплаквания в стомашно-чревната област (като стомашна болка/епигастриален дискомфорт) и промяна на вкуса.

Рядко (могат да засегнат до 1 на 1 000 човека) могат да възникнат гадене, повръщане или диария и реакции на свръхчувствителност (например кожен обрив, сърбеж, оток на лицето, задух или нарушения на кръвообращението).

Много рядко (могат да засегнат до 1 на 10 000 човека) може да възникне раздвижване на камъни, съществуващи в бъбреците и жлъчката.

Съобщаване на нежелани реакции

Ако получите някакви нежелани лекарствени реакции, уведомете Вашия лекар или фармацевт. Това включва всички възможни неописани в тази листовка нежелани реакции. Можете също да съобщите нежелани реакции директно чрез Изпълнителна агенция по лекарствата: ул. „Дамян Груев“ № 8, 1303 София. Като съобщавате нежелани реакции, можете да дадете своя принос за получаване на повече информация относно безопасността на това лекарство.

5. Как да съхранявате ГелоМиртол® форте

Да се съхранява под 25 °C!



Да се съхранява в оригиналната опаковка, за да се предпази от влага. Да се съхранява на място, недостъпно за деца!

Срокът на годност на продукта е 3 години.

Не използвайте това лекарство след срока на годност, който е отбелязан върху опаковката.

6. Съдържание на опаковката и допълнителна информация. Какво съдържа ГелоМиртол® форте

Една стомашно-устойчива мека капсула съдържа:

- 300 mg дестилат от смес от пречистени етерични масла от евкалипт, сладък портокал, мирта и лимон (66:32:1:1)

- Помощни вещества: Рафинирано рапично масло; желатин; глицерол 85 %; сорбитол; хипромелоза ацетат сукцинат; триетил цитрат; натриев лаурилсулфат; талк; декстрин; амониев глицеризат.

Как изглежда ГелоМиртол® форте и какво съдържа на опаковката

Една опаковка съдържа 10 стомашно-устойчиви меки капсули.

Една опаковка съдържа 20 стомашно-устойчиви меки капсули.

Една опаковка съдържа 50 стомашно-устойчиви меки капсули.

Една опаковка съдържа 100 стомашно-устойчиви меки капсули.

Притежател на разрешението за употреба и производител

G. Pohl-Boskamp GmbH & Co. Германия

Дата на последно преразглеждане на листовката:

Март 2021 год.

Официално-делови стил. Извличане, обработване и използване на информация от официално-делови текстове

Работен лист за практическа работа

9. клас БЕЛ РП

ТЕКСТ 3

Инструкция за безопасна работа в кабинет по химия, физика и биология

1. За обучение в кабинета по химия, физика и биология се допускат ученици, които са преминали начален инструктаж и инструктаж на работното място за безопасна работа, хигиена на труда и пожарна безопасност по утвърдените програми.

2. Преди започване на всяко лабораторно занятието в кабинета по химия учителят трябва да инструктира учениците за безопасните начини за провеждане на предстоящите опити и опасните моменти.

3. Да се спазват изискванията на правилника за осигуряване на безопасни условия на възпитание, обучение и труд в учебното заведение и на другите нормативни актове.

4. Не се допуска по време на учебното занятия учениците да работят самостоятелно, без наблюдение от учителя.

5. Оставане на ученици през време на почивката в кабинета без присъствие на учител не се допуска.

6. Кабинетът да бъде обзаведен с подходящо осветление и да има приспособления за промиване на очите в случай на увреждане и аптечка за оказване на първа долекарска помощ.

7. При неяснота при провеждане на опити учениците да искат съвет от учителя.

8. По време на учебното занятие с опити учениците да ползват подходящо облекло и лични предпазни средства.

9. Повтаряне на опита или извършване на други опити да става само след съгласието на учителя.

10. Към учениците да се проявява възискателност за точна и вярна работа с химическите препарати и вещества и познаване на несъвместимите един към друг химикали.

11. На учениците се забранява:

- да опитват на вкус веществата;
- да използват неизмити съдове;
- да хващат реактивни стъкла и банки с мокри или сапунени ръце;
- да насочват отворите на епруветките към хора или към собствените си лица;
- да изнасят извън кабинета химически вещества;
- да внасят храна и да се хранят в кабинета по химия.

12. Манипулации, свързани с отделяне на токсични вещества, да се извършват в предназначения за целта смукателните шкафове.

13. Бутилките с втечнени газове се закрепват неподвижно и далече от отоплителните тела. При манипулация с тях да се използват редуцир-вентили.

14. При филтриране и промиване трябва да се избягва разливането на течности по работните маси и по ръцете, а когато промиването се извършва с горещи течности, на промивните съдове се поставят подложки от топлоизолационен материал.

15. Дестилацията на вода да се извършва с дестилатор. При който включването на електрическия ток да е блокирано с водозахранването. При прекратяване на дестилацията най-напред да се изключва електрическият ток, а след това да се спира водата.

16. При работа с центрофуга външният капак да бъде здраво затегнат. Отварянето му да се извършва само след цялостното спиране на въртящата се система.

17. При нагряването с различни видове нагреватели под тях да се поставя подложка от топло изолационен материал. Спиртните лампи да се гасят само с капачките им.

18. При пренасяне на съд с горяща течност да се държи с двете ръце дъното на съда се държи с едната ръка, под която е поставена кърпа.

19. Забранява се на учениците да пренасят и преливат разяждащи и отровни химически вещества в обеими съдове.

20. Пренасяне на разяждащи течности от един съд в друг да се извършва от персонала с помощ на специални стативи или сифони. Лицата, извършващи преливането, трябва да бъдат със специално работно облекло, гумирани престилки, ръкавици и обувки - киселинно устойчиви. Очите трябва да бъдат защитени с очила.

21. Под наблюдение на преподавателя учениците могат да разреждат сярна киселина, като я наливат на тънка струя по стените на съда с хладка вода, като едновременно с това я разбъркват.

22. Да се налива концентрирана сярна киселина в съд с вода, а не обратното, поради опасност от експлозия.

23. Концентрирани киселини и основи да се неутрализират с разредени разтвори на основи, които преди това се разреждат с дестилирана вода.

24. Вземането на алкални метали и на техните окиси и хидроокиси трябва да се извършва с пинсети (по възможност с платинови краища) или с порцеланови (пластмасови) лъжички.

25. Шишета с бром. Водороден прекис. Флуороводородна киселина и други разяждащи течности трябва да се отварят така, че гърлото им да бъде насочено в посока, където няма други лица.

26. Всички отровни вещества (цианови соли. живачен хлорид, арсенови соли, разтворими соли на бария, бруцин, серовъглерод, бял и жълт фосфор и други) да се съхраняват в добре затворени съдове и специални шкафове, които да се заключават. На съдовете да се поставят етикети с надпис „отрова“.

27. Отровните вещества във вид на кристалчета или разтвори да се държат в специален шкаф в лабораторията и в количество, необходимо за работа само за един ден. На шкафа да се постави надпис "отровни вещества".

28. След работа с отровни вещества ръцете задължително да се измиват старателно.

29. Забранено е съхранението на напитки и хранителни продукти в съдове, които се употребяват в химическата лаборатория.

30. Бутилките с втечнени газове и газове под налягане трябва да се пазят от удар, механични повреди и нагряване, да се поместват на специални поставки, да са снабдени с редуцил-вентили, чиято употреба е задължителна.

31. Запушалките на реактивните стъкла трябва да се отварят внимателно, като отворите на стъклата да се насочват към тавана.

32. Реактивните стъкла не трябва да се запълват повече от  $2/3$  от обема им. Това е от съществено значение за лесно изпаряващите се вещества и за тези, при които се отделят газове.

33. Химическите вещества трябва да се съхраняват в подходящи добре затворени банки със запушалки с шлифове, като се поставят на точно определени места според съвместимостта им с други химични вещества.

34. Всички стъкла и банки да са картотекирани и с написани етикети за съдържанието им и указание за работа.

35. Използването на живака за лабораторни опити се допуска само при невъзможност да се замести с друго вещество и непременно над вана. За да може да се събере при евентуално разливане.

36. При нагряване на химикали в епруветки е необходимо отворът им да не бъде насочен към работещия или към тези в съседство. За равномерното нагряване целият обем на течността внимателно да се движи и върти епруветката над пламъка.

37. Забранява се оставянето без наблюдение на камините, в които се работи с леснозапалими и отровни вещества.

38. Забранява се оставянето на лесноизпаряващи се течности в открит съд.

39. Забранява се директното изхвърляне в канализационната система на отработени разтвори, съдържащи отровни, запалителни или разяждащи вещества. Същите да се събират в съдове и след съответната обработка (неутрализация) да се изливат в каналите.

40. Забранява се да се изхвърлят в съда за отпадъци каквито и да са отпадни материали, напоени с бензин, газ или други леснозапалими вещества

41. Горими вещества (бензин, етер, Терпентин и други), които не са разтворими във вода, да не се гасят с вода.

42. Забранява се на учениците да работят самостоятелно, без наблюдение от учителя.

43. Да не се оставят учениците през време на почивката в кабинета, без присъствие на учител.

44. При възникване на въпроси, след започване на опита, учениците да спират работата и за да поискат съвет от учителя.

45. Всяко повторение на опита или извършване на други опити да става само с разрешението на учителя.

46. На учениците се забранява да извършват поправки на електрическите уреди, електрическата инсталация, съоръженията и други в кабинета по физика.

47. След приключване на работа да се изключват всички нагревателни уреди и съоръжения и да се проверяват от дежурния в лабораторията.